Чому аргументи проти служіння жінок у церкві не біблійні

Ben Witherington III · німецький переклад: Hans-Jörg Ronsdorf · квітень 2021 р. · перероблено в жовтні 2026 р.

Бен Вітерінгтон III (Ben Witherington III) — Amos Professor of New Testament for Doctoral Studies в Asbury Theological Seminary (Вілмор, Кентуккі) і рукопокладений пастор United Methodist Church.

Більшість із вас, хто мене знає, знають, що я писав докторську дисертацію про жінок у Новому Завіті під керівництвом Ч. К. Барретта (C. K. Barrett) в Даремському університеті в Англії. Мої перші три опубліковані наукові книжки були саме на цю тему. Одна з причин, чому я зробив це трохи більше ніж тридцять років тому, — суперечка, яка тоді вирувала довкола питання про жінок у служінні, і особливо про жінок як проповідниць на кафедрі та як головних пасторок. Не кажучи вже про те, що в Біблії немає таких категорій, як «головний пастор» чи «проповідник на кафедрі», Новий Завіт раз у раз використовували, щоб виправдати придушення жінок у служінні, — і, як я мав з'ясувати за роки досліджень і навчання, без біблійної підстави. Звісно, так само щирі християни можуть мати в цьому питанні різні думки, але розбіжності мають спиратися на ґрунтовну екзегезу біблійних текстів, а не на емоції, риторику, самий лише церковний устрій, сумнівну герменевтику тощо.

Тож у цій статті я розгляну звичні заперечення проти жінок у духовному служінні/на посадах — одне за одним. Деякі з цих заперечень походять із високоцерковної традиції, деякі — радше з низькоцерковних («low church») традицій, деякі — католицькі чи православні, деякі — протестантські, але ми візьмемо добірку з усіх них, не намагаючись бути вичерпними чи втомливими.

1) Жінки не можуть бути священницями, бо тільки чоловіки можуть бути священниками, які звершують жертву меси тощо.

Основна проблема цього аргументу полягає в тому, що Новий Завіт цілком ясно каже: апостоли, пророки, учителі, євангелісти, старійшини (пресвітери), диякони в Новому Завіті — НЕ СВЯЩЕННИКИ. У Новому Завіті немає потреби в окремому священницькому стані, бо жертва Христа зробила застарілою всю старозавітну священницьку систему зі священниками, храмами й жертвами. Єдині священства, про які ми чуємо в Новому Завіті, — це:

1. священство всіх віруючих, яке, звісно, охоплює й жінок, і
2. небесне первосвященство Христа (див. Послання до євреїв).

Між цими двома немає жодного нового священства, яке було б перенесене зі Старого Завіту чи запроваджене в новозавітну добу. Ба більше, уся мова про жертву й храм у Новому Завіті одуховнена й віднесена до нашої самовіддачі чи нашої хвали Богові, а храм у різних місцях Нового Завіту (пор. 1 Коринтян 3-6) описано або як тіло віруючого, або як усю спільноту Христа, у якій живуть Христос і Дух. Проблема тут по суті герменевтична. Колись, приблизно тоді, коли церква за Костянтина стала дозволеною релігією, гору взяла старозавітна герменевтика — герменевтика, яка бачила в церквах храми, у Господній вечері — жертву, у служителях — священників, у Господньому дні — суботу і так далі. Цим було завдано тяжкої шкоди новизні Нового Завіту, його граням і рисам, а кінцевим наслідком стало усунення жінок від різних служінь, ***і то з причин, які автори Нового Завіту рішуче відкинули б.***

2) Жінки не можуть бути пасторками, бо тоді вони були б головою над чоловіками, зокрема над власними чоловіками, — а це ніколи не можна, і це порушення домашніх порядків (домашніх кодексів) у Новому Завіті.

Цей аргумент часто складний, а в суті своїй він плутає те, що Новий Завіт каже про порядок у фізичній родині й у домі, з тим, що він каже про порядок у родині віри, хоч би де вона збиралася. Безперечно правда, що такі тексти, як, наприклад, Колоссян 3-4, Ефесян 5-6 та інші тексти в 1 Посланні Петра, говорять про устрій фізичної родини. Як я докладно доводив, патріархальна родина була наявною реальністю у світі Нового Завіту, і коли порівнюєш те, що є в Новому Завіті, з тим, що поза ним, то відкриваєш, що ***Павло та інші наполегливо працюють над тим, щоб змінити наявні структури в більш християнському напрямі***. ***Павло, наприклад, мусить почати зі своїми слухачами там, де вони є, а потім переконати їх змінитися.*** І ви можете бачити, як цей процес діє в Посланнях до Филимона, до колоссян і до ефесян. Хоча в цих текстах справді йдеться про голову й покору, аргументація спрямована на те, щоб:

1. накладати на господаря дому дедалі суворіші правила, щоб обмежити його владу й те, як він поводиться зі своєю дружиною, дітьми й рабами;
2. дати господареві дому усвідомити, що жінки, діти й раби — справді особи, створені на Божий образ, а не худоба чи майно.

Особливо ясно це видно в Посланні до Филимона, коли Павло закликає Филимона відпустити на волю Онисима на тій підставі, що той «уже не раб, а брат у Христі». ***Павло працює над тим, щоб покласти закваску Євангелія в уже наявні стосунки й змінити їх.*** Подібно і з ролями чоловіків і дружин в Ефесян 5:21 і далі. Павло закликає всіх християн до взаємної покори; одна з її форм — покора дружин чоловікам. Тоді й напучування «Чоловіки, любіть своїх дружин, як Христос полюбив Церкву, віддаючи себе …» можна побачити тим, чим воно є: формою самопосвятної покори й служіння. ***Покора більше не залежить від статі й не однобічна***, бо Павло пропонує тут етику, яка в межах наявного порядку працює на зміну (див. мій коментар до Послань до колоссян, до ефесян і до Филимона, Eerdmans). ***Крім того, ми мусимо постійно пам'ятати, що керівні структури в церкві визначає або має визначати не стать, а дари благодаті й дари Святого Духа. Родина віри не тотожна фізичній родині, і стать не є чинником, що визначає ролі в ній. Звісно, стать впливає на деякі ролі в християнській родині, але це не має значення, коли йдеться про обговорення керівної структури церкви.*** Тому нас не повинно дивувати, коли навіть у Павлових посланнях ми знаходимо приклади жінок-учительок, євангелісток, пророчиць, жінок-дияконів і апостолок. ***Павло не з тих, кому цікаво охрестити наявний, занепалий патріархальний порядок і схвалити його.*** Одну з ясних ознак Павлових поглядів на такі речі можна побачити в тому, що він каже про хрищення: це знак, що не залежить від статі, — знак, який ми маємо для нового завіту, на відміну від знака старого завіту, — і Павло додає, що в Христі немає «чоловічої і жіночої статі», так само як немає юдея чи язичника, раба чи вільного. Наслідки цього величезні. Зміна знака завіту сигналізує про зміну природи завіту, коли йдеться про чоловіків і жінок.

3) Жінки не можуть бути християнськими проповідницями, бо певні уривки в Новому Завіті це забороняють.

Тут, особливо для дуже консервативних протестантів (євангельських християн (євангелікалів), «Братів»), криється наріжний камінь суперечки. Вважається, що 1 Коринтян 14:33б-36 і 1 Тимофія

2:8-15 забороняють жінкам навчати й проповідувати в церкві.

Я не говоритиму про лицемірство деяких із цих аргументів, які проводять тонкі розрізнення на кшталт: «Можна, щоб жінки навчали вдома чи вели вивчення Біблії, але не в будинку церкви» (маленька ремарка: у новозавітні часи не було церковних будинків, християни збиралися в домах!), або ще гірше: «Можна, щоб жінки навчали й проповідували на місійному полі, де це потрібно, але не тут, в Америці, де це не потрібно». І тут логіка цілком хибна й не спирається ні на що в Писанні.

А як же з цими текстами?

1 Коринтян 14:33б-36 (якщо припустити, що це первісна частина цього послання, у чому багато дослідників сумніваються з текстологічних причин, — я з тими, хто сумнівається, не згоден) — частина великого послання, яке розв'язує проблеми. Павло виправляє проблеми, що виникають у домашніх церквах у Коринті. Одну таку проблему спричиняють деякі жінки, очевидно лише деякі дружини, які перебивають час пророкування (пророчого слова), ставлячи запитання. Павло вже в 1 Коринтян 11 сказав, що жінки можуть молитися й пророкувати в християнському богослужінні, якщо мають покриття голови, щоб приховати свою «славу» (тобто своє волосся), бо в богослужінні має бути видно тільки Божу славу, ***і він не скасовує цього дозволу в 1 Коринтян 14:33б-36***. Здебільшого язичницька церква в Коринті принесла з собою в церкву свої давні уявлення про пророцтво й про те, що личить, коли підходиш до пророка чи пророчиці. Оракул у недалеких Дельфах, наприклад, був пророчицею, до якої можна було прийти по пораду. Люди йшли до неї з запитаннями на кшталт: «Чи мені виходити заміж за цього чоловіка?» або «Чи купувати мені цю землю?» тощо, і оракул давав відповідь. Тож для деяких коринтян було природно думати: якщо на наших зібраннях говорять пророки, ми маємо право ставити їм запитання. Павлова відповідь — ні: «Час поклоніння — не час запитань і відповідей, і ви перебиваєте пророків. Якщо маєте запитання, питайте свого чоловіка (імовірно, ідеться про чоловіка в шлюбі) вдома. Для таких запитань є свій час і своє місце, але християнське поклоніння — не воно». ***Павло виправляє жінок/дружин у цьому випадку, звісно, не тому, що вони жінки, а тому, що тут саме вони спричиняють цю проблему.***

Треба зважити ще на кілька моментів щодо цього тексту: текст нічого не каже про те, що жінки мають коритися ***чоловікам***. Заклик тут полягає в тому, щоб ці жінки були тихі й корилися, як каже навіть Закон. Гаразд, де в Старому Завіті є заповідь для жінок бути тихими й коритися чоловікам? Відповідь: НІДЕ. Її зовсім немає в П'ятикнижжі, та й ніде більше. Павло говорить про мовчання перед Божим обличчям і слухання Його натхненних слів, які в цьому випадку приходять від пророків і пророчиць! «Господь у Своєму святому храмі, нехай уся земля мовчить (і слухає)» … ***і коритися Божому навчанню.***

А як же з 1 Тимофія 2:8-15? Цей текст іноді — безпідставно — вважають остаточним доказом того, що жінкам не можна бути в духовному служінні. Але й це не зважає на контекст і тонкощі тексту — а це ж і є головна проблема, коли окремими біблійними віршами хочуть щось «довести». Павло дає тут Тимофієві настанови, як поводитися з його новонаверненими, імовірно в Ефесі (див. мій коментар до Пастирських послань: Letters and Homilies for Hellenized Christians, том 1, IVP). Проблема, що виявляється в 1 Тимофія 2:8-15, явно пов'язана з певними жінками: з жінками високого стану, які носять вишуканий одяг і зачіски й очікують одразу стати вчительками для всіх у церкві. Що це знову уривок, який виправляє і розв'язує проблеми, видно вже на початку: спершу Павло виправляє чоловіків, які нарікають, хоча мають молитися, потім виправляє цих

жінок високого стану. Павло однаково виправляє і чоловіків, і жінок, коли вони помиляються. Щодо того, як він виправляє жінок, треба дещо сказати про жінок високого стану в таких містах, як Ефес. Ми знаємо, що такі жінки відігравали важливу роль у греко-римських релігійних святах, храмах і богослужіннях. Вони були жрицями, пророчицями, учительками, цілительками, хоронительками вічного вогню тощо. Тож не дивно, що такі жінки, навернувшись до Христа, очікували, що зможуть робити те саме і в церкві. Проблема була в тому, що їх спершу треба було як слід навчити, і вони мали навчитися, перш ніж навчати інших, чи то чоловіків, чи жінок. Це добре правило для всіх нас. Колись у мене був студент, який на одному курсі в семінарії був роздратований, бо мусив так багато вчити, — багато чого з цього він уважав непотрібним. Він прийшов до мене й сказав: «Не знаю, навіщо мені спершу вчити все це. Я ж можу просто вийти на кафедру, і Дух дасть мені слова». Я відповів: «Так, Чарлі, ти можеш так зробити. Шкода тільки, що ти не даєш Святому Духові більше матеріалу, з яким Він міг би працювати!» По суті Павло каже те саме цим жінкам в Ефесі: вони мусять навчитися, перш ніж навчати.

Ось кілька подробиць щодо екзегези 1 Тимофія 2:8-15. І тут нічого не сказано про те, що жінки мають коритися чоловікам. Грецький текст досить ясний. Тут ужито слово «тиша», а не слово «мовчання», ***і знову йдеться про те, що вони мають коритися авторитетному навчанню Тимофія та інших***. По-друге: грецьке дієслово «Я тепер не дозволяю», як знову й знову показував Філ Пейн (Phil Payne), не є дієсловом, яке поширює цю відмову на необмежений час. Воно означає те, що каже: «Я тепер не дозволяю …»

Чому ні? Бо жінки мусили спершу навчитися, перш ніж навчати. По-третє: оскільки ми маємо справу з текстом, що виправляє хибну поведінку, грецький текст слід перекласти так: «Я тепер не дозволяю жінкам (у цьому випадку жінкам із зачісками, прикрасами й дорогим одягом, про яких ішлося раніше) навчати чи загарбувати владу над (уповноваженими) чоловіками». ***Це заборона зловживати привілеєм; вона не виключає можливості пізнішого дозволу належно користуватися привілеєм давати християнське навчання.*** Справді, в іншому місці Пастирських послань ми чуємо про зріліших християнок, які чогось навчають. Дієслово ***authenteo*** тут — рідкісне дієслово, яке означає або мати владу, або загарбувати владу, і в усьому Новому Завіті воно трапляється тільки тут. Це добрий приклад того, чому мову Біблії не можна вивчати відокремлено від її ширшого контексту, у цьому разі — від контексту вживання в інших грецьких текстах. Деінде це дієслово в контексті виправлення стосується зловживання владою, присвоєння ролі чи функції, яку мають інші. Так і тут.

І нарешті, як же з аргументом з історії творіння, з історії про Єву? Павло виходить з того, що дехто з його слухачів дуже добре знає цю історію. В єврейському тексті історія розгортається так: тільки Адама навчено про заборону щодо дерева пізнання добра й зла, і його обов’язком було як слід навчити Єву, бо її не було поруч, коли цю заборону виголошено. Далі в історії стає ясно, що Єву як слід не навчили. Вона каже, що не можна торкатися плоду дерева, а цього не було в первісній забороні. Слово «зведена» тут важливе; Павло вживає його тільки у зв’язку з Євою та гріхопадінням. ***Людину, яку як слід не навчили, легко звести, і вона може вчинити згубне. Так було з Євою. Вона — досконалий приклад, який можна було поставити перед очі жінкам високого стану в Ефесі: їх треба було як слід навчити, перш ніж вони щось робитимуть.*** Хочу також нагадати вам, що за буквального прочитання історії з книги Буття Адам того разу був просто біля Єви і міг і мав би її зупинити, але не зробив цього. Єва зірвала плід, а Адам схибив як учитель, що в ту мить ніс відповідальність. Безперечно, саме тому в Римлян 5:12-21 відповідальність за гріхопадіння покладено на Адама. Потім Павло пропонує альтернативу — «а тепер жінки будуть спа-

сенні через народження дітей», або, можливо, це означає «жінки будуть збережені крізь народження дітей». Про що Павло тут напевно не говорить, так це про спасіння жінок через народження!!! Отже, можливе кожне з двох запропонованих мною тлумачень. Я схиляюся до тлумачення, що означений артикль перед словом «народження» вказує на певне народження — народження Ісуса Марією. Отже, Марія — протилежний образ Єви. Вона слухається голосу ангела, вона — Господня раба, на відміну від Єви. Друга можливість: Павло каже, що прокляття, яке тяжить над жінками (біль і небезпека під час пологів), у Христі може бути скасоване, якщо вони залишаються вірними християнками й довіряють Господеві.

У кожному разі цей текст не забороняє всім жінкам у всі часи й у всіх ситуаціях проповідувати й навчати. Це дуже конкретна заборона, і, безперечно, Павло сказав би те саме жінкам чи чоловікам, які сьогодні намагаються навчати чи проповідувати Боже слово, не навчившись його перед тим як слід!!!

Ще одне щодо історії в книзі Буття. Автор каже нам, що патріархат — наслідок гріхопадіння. Він не був первісним Божим задумом порядку творіння. Текст каже нам, що до первісного прокляття над Євою (а не до первісного благословення) належить: «До чоловіка твого буде прагнення твоє, а він пануватиме над тобою!» Так любов і турбота виродилися в пожадання й панування!!! Це вплив гріха на стосунки, а не вроджені статеві властивості чи якості стосунків.

І ще одне, коли вже ми говоримо про ці тексти в Пастирських посланнях. Іноді можна почути такий аргумент: 1 Послання до Тимофія передбачає, що старійшини — це чоловіки, вірні своїй одній-єдиній дружині. Отже, старійшинами в церквах можуть бути тільки чоловіки. При цьому цілком забувають, що Павло як місіонер говорить у глибоко патріархальній культурі, чи то в Ефесі, чи на Криті. Його принцип — починати там, де люди вже є, а не там, де він хотів би їх бачити. Тобто: він починає з чоловічого проводу, який уже є в культурі, доки закваска Євангелія не зможе повністю подіяти й змінити все зсередини. Тому цілком природно, що Тимофій і Тит у цих зовсім нових церквах спершу ставлять провідниками чоловіків. Це не означає, що так мусить залишатися назавжди. Але новонавернених треба було спершу з любов'ю переконати, що жінкам можна брати на себе такі завдання. Проте видно, як Павло вже штовхає в цьому напрямі: у Римлян 16:1-2 він називає жінку-провідницю на ім'я Фіва, яка є жінкою-дияконом у церквах Коринту. І, імовірно, там, де Пастирські послання говорять про старійшин і дияконів, ідеться й про жінок-дияконів. Як я вже казав: треба не тільки оцінювати, що каже Павло. Треба читати це в його культурному контексті й питати: яких змін у стосунках хоче досягти Павло, коли застосовує Євангеліє до кожної конкретної ситуації?

Як я навчився за багато років …, проблема в церкві не в сильних і обдарованих жінках. Нам потрібні всі, яких ми можемо мати, і якби їх не було, багато церков давно б закрилися. Я так живо пам'ятаю зустріч із «бабушками» — бабусями в московській баптистській церкві, які не дали Сталінові закрити церкву: вони стали в дверях і не впустили його військ. Дякувати Богові за сильних, обдарованих жінок у церкві. ***Ні, проблема в церкві не в сильних жінках, а в слабких чоловіках, які почуваються під загрозою від сильних жінок і різними засобами, зокрема сумнівною екзегезою, намагалися заборонити їм застосовувати свої дари й здібності в церкві.***

Якщо хочете знати більше в цьому напрямі, прочитайте мої коментарі або мій короткий виклад для мирян: «Women and the Genesis of Christianity» (Cambridge University Press, 1990).

Досить сказано.

Оригінал: «Why Arguments against Women in Ministry Aren’t Biblical», блог «The Bible and Culture» (Patheos), 2 червня 2015 р. Німецький переклад: Hans-Jörg Ronsdorf, з дозволу Бена Вітерінгтона (Ben Witherington), 20 квітня 2021 р.